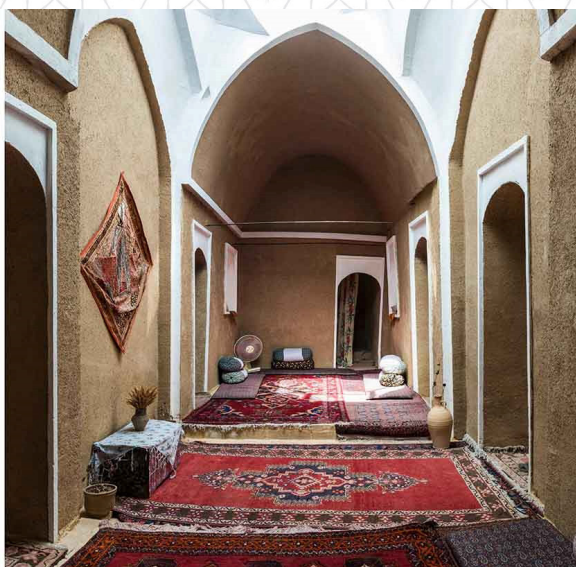

گزارش نظارتی بر صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی (۲) در بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱ و ارائه پیشنهادات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۴/۲۳

شماره مسلسل: ۱۹۸۹۴
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

گزارش نظارتی بر صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی (۲) در بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱ و ارائه پیشنهادات

نوع گزارش: طرح و لایحه ، نظارتی ، راهبردی

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه ورزش، میراث فرهنگی و گردشگری)

تهیه و تدوین کنندگان:

امیرحسین اسکندری، سعید شفیعا

ناظران علمی:

موسی بیات و احسان ایروانی (فعال حوزه میراث فرهنگی)

اظهار نظر کنندگان:

یحیی مزروعی ایبانه

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

صابر بوالحسنی (مدیر گروه حسابرسی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)، سید هادی رضوی (کارشناس حوزه فنی و معماری صندوق)، مهدی رئیسی نافچی (سرپرست مدیریت فنی و طراحی صندوق)، فیض الله شاکری (سرپرست سابق دفتر حقوقی و قراردادهای صندوق)، مهدی عامریان (حسابرس کل هیئت حسابرسی فرهنگی و گردشگری وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)، امید عنمی (عضو هیئت مدیره صندوق)، علی فعله‌گری (مدیر توسعه مدیریت صندوق)، محمد کریم کشاورز (ذی حساب و مدیر امور مالی صندوق)، سید مسعود میرطالبی (کارشناس گروه میراث فرهنگی، گردشگری و ورزش سازمان برنامه و بودجه کشور) و زهرا نیک سیرت (رئیس گروه میراث فرهنگی، گردشگری و ورزش سازمان برنامه و بودجه کشور)

مدیر مطالعه:

سعید شفیعا

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

زهرا عطاردی

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۲/۰۷/۰۱

واژه‌های کلیدی:

۱. احیا

۲. مرمت

۳. بنای تاریخی - فرهنگی

۴. بررسی عملکرد صندوق

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۸	۱. مقدمه.....
۹	۲. تحلیل و بررسی وضعیت صندوق.....
۹	۲-۱. ارزیابی عملکرد صندوق با تطبیق بر اساسنامه.....
۱۳	۲-۲. آمار و ارقام صندوق در حوزه احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱.....
۱۶	۳. چالش‌ها و مسائل راهبردی.....
۱۶	۳-۱. چالش‌های درون دستگاهی.....
۱۹	۳-۲. رانت و فساد در صندوق.....
۱۴	۳-۲. عدم عملکرد در قبال ظرفیت‌های مالی.....
۱۹	۳-۳. تعارضات حقوقی بین‌بخشی.....
۲۰	۳-۴. مشکلات کلان موجود در حوزه میراث فرهنگی.....
۲۱	۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۲۲	۵. پیشنهادها.....
۲۵	منابع و مأخذ.....

فهرست جداول

۱۰	جدول ۱. ارزیابی عملکرد صندوق با تطبیق بر اساسنامه.....
۱۳	جدول ۲. آمار بناهای در اختیار صندوق از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۴۰۱.....
۱۴	جدول ۳. آمار بناهای واگذاری شده از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۴۰۱.....
۱۴	جدول ۴. بررسی ماده (۱۵) اساسنامه صندوق.....

گزارش نظارتی بر صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی (۲) در بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱ و ارائه پیشنهادات

چکیده

انسان‌ها در طی سالیان متمادی آثاری را خلق کرده‌اند که ارزش‌های آن به مثابه هویت یک ملت از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است و به عنوان میراث فرهنگی باقی مانده است. لذا حفاظت از این آثار از آن جهت که متعلق به تمامی نسل‌ها است، وظیفه‌ای حاکمیتی است. به منظور مرمت و احیای میراث فرهنگی کشور و به طور خاص اموال در اختیار بخش غیردولتی «صندوق احیا و بهره‌برداری از اماکن و بناهای تاریخی و فرهنگی» به استناد بند «ز» ماده (۱۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۳ تأسیس شد. در ادامه قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶، حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستباف را نیز به شرح وظایف و اختیارات آن الحاق گردید. با توجه به گذشت حدود ۲ دهه از تأسیس صندوق، بررسی عملکرد آن ضروری به نظر می‌رسد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که صندوق در رابطه با ماده (۵) اساسنامه با موضوع شرح وظایف و اختیارات، ماده (۱۵) با موضوع منابع مالی و همچنین واگذاری بناهای تحت تملک خود، فاقد عملکرد قابل قبول بوده است. از مجموع ۱۶ بند وظیفه محوله در ماده (۵) اساسنامه، ۱۰ بند عدم تحقق (حدود ۶۲ درصد)، ۵ بند تحقق مشروط (حدود ۳۲ درصد) و تنها ۱ بند محقق شده است (حدود ۶ درصد). این آمار نشان می‌دهد که حدوداً ۹۴ درصد از وظایف مطرح در اساسنامه صندوق به شکل مشروط و یا بدون عملکرد باقی مانده است. واکاوی آمار و ارقام صندوق در حوزه احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی دولتی در سال‌های ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که از تعداد ۷۴۶ بنای تحت تملک صندوق ۱۴۶ بنا واگذار گردیده است که از این تعداد تنها ۴۶ بنا در حال بهره‌برداری است (معادل ۶ درصد). بنابراین عملکرد صندوق در حوزه بهره‌برداری از بناهای تاریخی - فرهنگی مطلوب ارزیابی نمی‌شود، هر چند این موضوع به مسائلی چون فقدان سند راهبردی و دستورالعمل‌های مورد نیاز، عدم تناسب درآمدها و هزینه‌ها، تعارض با دستگاه‌های ذی ربط و... مرتبط است. همچنین با واکاوی ماده (۱۵) اساسنامه روشن شد که از مجموع ۷ بند مرتبط با منابع مالی تنها ۱ بند (مرتبط با دریافت اجاره‌بهای بناهای تاریخی) اجرا شده است. این نشان‌دهنده محدودیت صندوق در رابطه با وصول درآمدهای قانونی خود است.

مشکلات ناشی از مدیریت بین‌دستگاهی حوزه میراث فرهنگی، چالش‌های درون‌دستگاهی، ظرفیت برای بروز رانت، فساد و تعارضات حقوقی مهم‌ترین آسیب‌ها را به عملکرد صندوق وارد کرده است. در این حوزه با هدف رفع چالش‌های بین‌بخشی در حوزه حفاظت از میراث فرهنگی لازم است تا قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی و فرهنگی مصوب ۱۳۹۸ در مورد ایجاد و تغییر مستحقات جدید، اصلاح شود. همچنین در برخی مواد اساسنامه‌ی صندوق با محوریت شبکه‌سازی و برطرف‌سازی تعارض منافع، اعمال اصلاحات لازم به نظر می‌رسد. ضمناً مصوب شدن آیین‌نامه‌های تخصصی صندوق توسط هیئت‌امنا لازم به نظر می‌رسد.

بیان / شرح مسئله

صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی با هدف ایجاد الگویی در حوزه مرمت و احیای بناهای تاریخی، خصوصاً بناهای تحت مالکیت بخش عمومی و خصوصی و مردمی‌سازی این حوزه به‌موجب بند «ز» ماده (۱۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه کشور تأسیس گردید. تحلیل مستندات گردآوری شده از بازه‌های سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که در مورد مواد (۵) و (۱۵) اساسنامه صندوق (با موضوعات وظایف و منابع مالی، واگذاری بناهای تاریخی دولتی تحت تملک خود و ساماندهی بناهای بخش غیردولتی)، عملکرد صندوق نیازمند تقویت است. چالش‌های درون دستگاہی، وجود ظرفیت برای بروز رانت و فساد، تعارضات حقوقی بین‌بخشی و مشکلات کلان موجود در حوزه میراث‌فرهنگی در این ارزیابی عملکرد مؤثر بوده است.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی:

- تشکیل صندوقی با هدف جریان‌سازی و حمایت از مرمت و بهره‌برداری از میراث‌فرهنگی، ظرفیتی بالقوه برای حفاظت از میراث‌فرهنگی کشور است.
- شواهد نشان می‌دهد که صندوق به‌دلیل عدم هماهنگی بین عناصر مؤثر در حوزه حفاظت از میراث‌فرهنگی، جایگاه مطلوب خود را هنوز به‌دست نیاورده است.
- امکان بهره‌برداری از توانمندی‌های مدیریت مبتنی بر هیئت‌امنا و دارا بودن مجوز برقراری ارتباط با سازمان‌های بین‌المللی، از جمله ظرفیت‌های بالقوه‌ی صندوق به‌حساب می‌آید.
- لزوم به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص، تصویب ساختار سازمانی متناسب با آخرین اساسنامه، تصویب آیین‌نامه‌های معاملاتی، بهره‌برداری از ظرفیت‌های مالی قابل بهره‌برداری در اساسنامه، تقویت شورای فنی و ایجاد جذابیت برای شیوه‌های واگذاری بناهای تاریخی و فرهنگی از جمله نیازهای حیاتی صندوق است.
- وجود ظرفیت برای شکل‌گیری رانت یا فساد (مبتنی بر وجود تعارض منافع در بدنه صندوق) در برخی مناقصه‌ها و مزایده‌های بناهای تاریخی و فرهنگی نیازمند رسیدگی است.
- عدم پذیرش هویت صندوق از سوی دستگاه‌های مختلف، تعارض در نظارت بر احیای بناهای تاریخی را موجب شده است.
- وجود اختلاف‌نظرهای حقوقی با شهرداری‌ها در مورد مرمت و بهره‌برداری از بناهای تاریخی - فرهنگی موجب بروز تعارضات بین‌بخشی شده است.
- عدم تعیین وضعیت اصل ۸۳ قانون اساسی (با موضوع نفایس ملی و منحصر به فرد) و عدم تمرکز بر بناهای در اختیار بخش غیردولتی، عملکرد صندوق را با چالش روبه‌رو کرده است.

پیشنهادها راهکار تقنینی، نظارتی و سیاستی

- نظارت مجلس شورای اسلامی بر اجرای ماده (۱۲) قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی و فرهنگی مصوب ۱۳۹۸ با موضوع معافیت از هزینه‌های تغییر کاربری، مرمت و بازسازی به‌منظور رفع تعارض بین شهرداری‌ها و صندوق لازم است.
- نظارت بر اجرای ماده (۱۳) قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی و فرهنگی مصوب ۱۳۹۸ با موضوع مسئولیت دستگاه‌های اجرایی در قبال آثار در اختیار خود، به‌منظور جلوگیری از ترک فعل دستگاه‌های اجرایی از مسئولیت حفاظتی از آثار تاریخی - فرهنگی در اختیار خود، پیشنهاد می‌شود.
- به‌منظور اشراف و نظارت هر چه بهتر بر صورت‌های مالی صندوق، لازم است تا تدوین تمامی آیین‌نامه‌های مرتبط با موضوعات مالی و اداری صندوق در دستور کار هیئت‌امنا صندوق قرار گیرد و به تصویب هیئت‌وزیران برسد.
- در راستای کاربردی‌سازی ظرفیت صندوق در حوزه صنایع دستی پیشنهاد می‌گردد، جایگاه‌یابی صندوق در سند جامع مدیریت زنجیره صنایع دستی موضوع بند الحاقی «۴» ماده (۸۳) قانون برنامه هفتم پیشرفت کشور مصوب ۱۴۰۲ صورت گیرد.
- در راستای جریان‌سازی میان ذی‌نفعان حوزه مرمت و احیا الحاق بندی جدید (بند «۱۷») به ماده (۵) اساسنامه با محوریت رفع مشکل

جریان سازی در حوزه مرمت و احیای بناهای تاریخی و فرهنگی مدنظر قرار دارد.

■ در راستای برطرف سازی تعارض منافع در صندوق و جلوگیری از چند شغله بودن کارکنان به عنوان پیمانکار (اتحاد ناظر و مجری)، پیشنهاد می شود بندی جدید با موضوع برخورد فضایی به ماده (۱۰) اساسنامه الحاق گردد.

■ به منظور بهره‌وری حداکثری از مناقصه‌ها و مزایده‌ها، الحاق بند «۱۵» به ماده (۱۰) با موضوع فضای رقابتی در موارد مذکور لازم به نظر می‌رسد.

■ در راستای همکاری بین‌بخشی و درون دستگامی لازم است تا نگاهت نهادی و تقسیم کار مشخص ذی‌نفعان و متولیان حوزه‌های فعالیت صندوق در قالب آئین‌نامه‌ای توسط صندوق تهیه و به تصویب هیئت وزیران برسد.

■ در راستای رفع ابهام از بناهای تاریخی در اختیار بخش‌های دولتی و غیردولتی از حیث نفاست و ساماندهی مرمت، احیا و واگذاری این بناها لازم است تا لایحه اجرای اصل ۸۳ قانون اساسی توسط دولت به مجلس شورای اسلامی ارسال شود و امکان تشخیص و تهیه فهرست از نفایس ملی و منحصر به فرد فراهم شود.

۱. مقدمه

ایران یکی از مهم‌ترین کانون‌های تاریخی جهان با میراث غنی است که حفظ و احیای این موارث از مؤثرترین اقدامات برای حفظ هویت اسلامی-ایرانی و انتقال فرهنگ به جهانیان است. فرهنگ مرمت و احیا در تاریخ کشور مقوله‌ای مردمی و اجتماعی است، چراکه در دهه‌های پیشین که دستگاه اجرایی متولی این حوزه تأسیس نشده بود، خود مردم از آثار تاریخی نگهداری و حفاظت می‌کردند.^۱ اما با شکل‌گیری دستگاه مسئول و توسعه دانش تخصصی در این حوزه، گفتمان غالب به سمت حفاظت حاکمیتی و مبتنی بر بودجه دولتی هدایت شد.

مدیریت و حفاظت از بناهای تاریخی به واسطه‌ی تعدد بناها، پراکندگی بسیار زیاد و مالکیت قسمت اعظم این بناها توسط بخش غیردولتی^۲، با چالش‌های عمده‌ای روبه‌رو است. به‌نحوی که شیوه‌های تمرکزگرا، دولتی و غیرمشارکتی در این حوزه بایستی به سوی تمرکززدایی و مردمی‌سازی تغییر یابد. از این رو تعامل مؤثر با بخش غیردولتی و استفاده از ظرفیت‌های آن‌ها برای حفاظت از میراث فرهنگی بایستی در دستور قرار گیرد. به همین منظور در راستای گزارش نظارتی اول پیرامون صندوق با موضوع جایگاه‌شناسی و تحولات تقنینی آن^۳، این گزارش با هدف ارزیابی عملکرد صندوق و چگونگی نقش‌آفرینی و مردمی‌سازی حفاظت از میراث فرهنگی، تدوین گردیده‌است.

در استمرار طرح پردیسان که طرحی برای مرمت و احیای کاروان‌سراها و خانه‌های تاریخی به حساب می‌آمد^۴، صندوق احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی^۵ در سال ۱۳۸۴ تشکیل شد.^۶ این صندوق قرار بود تا علاوه بر بناهای بخش دولتی به بناهای تحت مالکیت بخش عمومی و خصوصی نیز رسیدگی نماید.^۷ همچنین فرصتی فراهم شود تا سطح حفاظت از آثار تاریخی - فرهنگی به واسطه به کارگیری تمامی ابزارهای مشارکتی ارتقا یابد و نقش دولت را از تصدی‌گری به تولی‌گری تغییر دهد.^۸ به همین

۱. سه رنگ احیا، ۱۳۹۱، چاپ اول. تهران: مؤسسه فرهنگی هنری پیشین پژوه.

۲. تعداد کلیه بناهای تاریخی در کشور، خبرگزاری مشرق نیوز، دوازدهم تیرماه ۱۳۹۴، کد خبر: ۲۰۴۳۶۵۹۰-۲. سند سه رنگ احیا صندوق (۱۳۹۱ش)، چاپ اول.

۳. گزارش نظارتی بر صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی (۱): جایگاه‌شناسی و تحولات تقنینی با شماره مسلسل ۴۰۶۹۱ از مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۴. از سال ۱۳۷۸ در قالب قانون بودجه، بصره‌ای به سازمان میراث فرهنگی کشور اختصاص یافت که براساس آن، به سازمان میراث فرهنگی تکلیف داده شد، کاروانسراها، خانه‌ها و دیگر بناهای تاریخی در کشور را، به تملک خود در آورده، با مرمت و احیا، پس از تجهیز، در اختیار امر گردشگری قرار دهد.

۵. لازم به ذکر است که نام صندوق در طی فعالیت خود تغییراتی داشته است و این اولین نامی است که به صندوق نسبت داده شده است. در ادامه این تغییرات بررسی می‌شود.
۶. هیئت وزیران در جلسات مورخ ۱۳۸۴/۰۴/۱۲ و ۱۳۸۴/۰۵/۲۳ بنا به پیشنهاد شماره ۲۴۲۴۵-۸۲۲/۱- مورخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۹ سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و به استناد بند «ز» ماده (۱۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳ - اساسنامه صندوق احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی - فرهنگی را تصویب نمود. لازم به ذکر است که این اساسنامه به موجب نامه‌های شماره ۱۲۸۷۷/۱۳۰/۸۴/۳۰ مورخ ۱۳۸۴/۰۵/۱۵ و شماره ۱۳۲۴۵/۳۰/۸۴/۳۰ مورخ ۱۳۸۴/۶/۲۴ شورای نگهبان به تأیید شورای یاد شده رسیده است. تصویب‌نامه مذکور پس از تأیید شورای نگهبان با شماره ۱۱۱/۵۰۱۱/ت ۳۲۶۱۹ هـ در تاریخ ۱۳۸۴/۰۹/۰۹ ابلاغ شد.

۷. دولت موظف است به منظور اهتمام ملی در شناسایی، حفاظت، پژوهش، مرمت، احیا، بهره‌برداری و معرفی میراث فرهنگی کشور و ارتقاء توان گردشگری، تولید ثروت و اشتغالزایی و مبادلات فرهنگی در کشور اقدامات زیر را در طول برنامه چهارم به انجام برساند (که در بند «ز» اینچنین گفته شده است):

ز- به سازمان میراث فرهنگی و گردشگری اجازه داده می‌شود به منظور اعطای مجوز کاربری و بهره‌برداری مناسب از بناها و اماکن تاریخی قابل احیا با استفاده از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی داخلی و خارجی، صندوق احیا و بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی - فرهنگی را ایجاد نماید. بناها و اماکن تاریخی قابل احیا به استثنای نفایس (املاک و اموال) ملی به تشخیص سازمان مذکور از شمول ماده (۱۱۵) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱ خارج است.

۸. لازم به ذکر است که تأسیس صندوق جهت مساعدت به سازمان میراث فرهنگی و گردشگری وقت یکی دیگر از اهداف مورد نظر بود که در گزارش اول به آن اشاره گردید.

دلیل دولت مبلغ ۲۰ میلیارد تومان را در سال ۱۳۸۴ از محل قانون ضوابط پرداخت کمک و یا اعانه به افراد و مؤسسات غیر دولتی مصوب ۱۳۷۸ [۳]، موضوع ماده (۷۱) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶ [۴]، در اختیار صندوق قرار داد تا به وسیله این سرمایه فعالیت صندوق آغاز شود و امکان ارائه تسهیلات به بهره‌برداران از اماکن تاریخی و فرهنگی فراهم شود. همچنین تعیین کاربری هم‌شأن اثر و اعطای مجوز بهره‌برداری، از دیگر ظرفیت‌های حمایتی این صندوق در نظر گرفته شد. اما بررسی‌ها نشان می‌دهد که با تمام ظرفیت‌های مفروض در شرح وظایف و اختیارات (ماده (۵) اساسنامه)، همچنان تقویت عملکرد صندوق لازم به نظر می‌رسد.^۱

۲. تحلیل و بررسی وضعیت صندوق

به منظور ارزیابی عملکرد صندوق لازم است تا ظرفیت‌های اساسنامه و عملکرد صندوق در حوزه‌ی واگذاری بناهای تاریخی و فرهنگی مورد بررسی قرار گیرد. به همین جهت در بازه سال‌های ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۴۰۱، عملکرد ماده (۵) اساسنامه با موضوع شرح وظایف و خدمات، ماده (۱۵) اساسنامه با موضوع ظرفیت‌های مالی قابل استفاده صندوق و اقدامات انجام شده در حوزه‌ی احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی به شرح ذیل مورد بررسی قرار گرفت.

۱-۲. ارزیابی عملکرد صندوق با تطبیق بر اساسنامه

با توجه به ۱۶ وظیفه مندرج در ماده (۵) اساسنامه مصوب ۱۴۰۱، عملکرد صندوق^۲ در بازه سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱ به شرح جدول ذیل است [۵]:

۱. ماده (۷۱) قانون محاسبات عمومی کشور: (اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷) - پرداخت هر گونه وجهی توسط وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۲) این قانون به دستگاه‌های اجرائی به عنوان کمک یا هدیه به صورت نقدی و غیر نقدی به جز در مواردی که در مقررات قانونی مربوط تعیین شده یا می‌شود ممنوع است.

هدایای نقدی که با رعایت ماده (۴) این قانون برای مصارف خاص به وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی اهداء می‌شود باید تنها به حساب بانکی مجاز که توسط خزانه‌داری کل کشور برای دستگاه‌های مذکور افتتاح شده یا می‌شود واریز گردد. مصرف وجوه مذکور با رعایت هدف‌های اهداء کننده برابر آئین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، هدایایی که به طور غیر نقدی به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی اهداء می‌گردد، مشمول مقررات اموال دولتی خواهد بود و شرکت‌های دولتی این گونه موارد را باید طبق اصول حسابداری در دفاتر خود ثبت نمایند. هدایای اهداء شده به سازمان بهزیستی کشور و کمیته امداد امام خمینی (ره)، مساجد، مصلی‌ها، هلال احمر، ستاد دپه، ستاد اقامه نماز، بنیاد بیماری‌های خاص، بنیاد شهید و امور ایثارگران (گلزار شهدا)، سازمان انتقال خون ایران، کانون‌های فرهنگی بسیج، هیئت‌های ورزشی، امامزاده‌ها، حسینیه‌ها، دارالقرآن‌ها، دانشکده‌های علوم قرآنی، هیئت‌های مذهبی و پارک‌های علمی و فناوری هدایای خاص تلقی می‌شود و چنانچه اهداء کننده هدف خود را اعلام نکند با نظر شورای مشارکت مردمی با سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) به مصرف خواهد رسید. اجراء تعهدات معموله قبل از تصویب این قانون بلامانع است.

تصویر (الحاقی ۱۳۹۳/۱۲/۰۴) - دریافت و پرداخت هر گونه وجهی تحت هر عنوان توسط دستگاه‌های اجرائی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی باید در چهار چوب قوانین موضوع کشور باشد و هر گونه دریافت و پرداخت برخلاف مفاد این ماده در حکم تصرف غیر قانونی در اموال دولتی است. کلیه مسئولان و مقامات ذی‌بط، مدیران، ذی‌حسابان و مدیران مالی حسب مورد مسئول اجرای این حکم می‌باشند.

۲. لازم به ذکر است، استعلام شماره ۱۰۴۶۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ این مرکز در مورد برخی جزئیات مرتبط با منابع انسانی، جلسات هیات‌امنا، تقسیم کار صندوق، وضعیت واگذاری‌های موفق و ناموفق صندوق بدون پاسخ باقی ماند و داده‌های مذکور از مجاری غیر رسمی گردآوری شد.

۳. داده‌های جدول علاوه بر مصاحبه‌های انجام شده، بر اساس استعلام‌های شماره ۱۰۷۴ مورخ ۱۴۰۲/۲/۱۰ از ریاست صندوق، ۶۵۵ مورخ ۱۴۰۲/۱/۳۰ از معاونین صنایع دستی، گردشگری، میراث فرهنگی و مرکز ملی فرش ایران و استعلام ۶۵۲ مورخ ۱۴۰۲/۱/۳۰ از سازمان برنامه و بودجه صورت گرفته است. لازم به ذکر است، استعلام شماره ۱۰۴۶۰ مورخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ از طرف صندوق بدون پاسخ باقی ماند که برای تکمیل آن از مجاری دیگر رسمی و غیر رسمی بهره‌برداری گردید.

جدول ۱. ارزیابی عملکرد صندوق با تطبیق بر اساسنامه

بند	وظایف صندوق بر اساس ماده (۵) اساسنامه مصوب ۱۴۰۱	توضیحات	ارزیابی ^۱
۱	دریافت هرگونه تسهیلات و جلب مشارکت حسب مورد از بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری مجاز داخلی و خارجی.	مستندات نشان می‌دهد که صندوق در راستای دریافت تسهیلات از مؤسسات مالی داخلی فاقد عملکرد است ^۲ و هیچ‌گونه سپرده‌گذاری با توجه به ایرادات قانونی وارده از سوی سازمان بازرسی کل کشور و بانک مرکزی در رابطه با ماهیت نامشخص صندوق صورت نگرفته است. همچنین با مؤسسات بین‌المللی نیز در این زمینه تعاملی شکل نگرفته است؛ بنابراین این بند هم در بعد داخلی و هم در بعد خارجی مطلقاً محقق نگردیده است. ^۳	عدم تحقق
۲	ارائه تسهیلات به سرمایه‌گذاران، بهره‌برداران و اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در حوزه صنایع دستی و فرش دستیاب و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی، مستقیماً یا از طریق بانک‌های عامل و مؤسسات اعتباری مجاز.	صندوق توسعه و احیا از زمان ابلاغ قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی - مصوب ۱۳۹۶- [۶] در حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستیاب فعالیت را انجام ندهاده است؛ اما مطابق روال گذشته تسهیلاتی را برای سرمایه‌گذاران بخش احیا و بهره‌برداری از بناهای تاریخی در نظر گرفته است. ^۴	تحقق مشروط
۳	مشارکت مالی با اشخاص حقیقی و حقوقی برای احیا و سرمایه‌گذاری در مراحل تولید و تجارت صنایع دستی و فرش دستیاب و احیای بناهای تاریخی و فرهنگی.	در حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستیاب فعالیت صورت نگرفته است و صرفاً در بخش احیای بناها با اشخاص حقیقی و حقوقی مشارکت‌هایی پیش برده شده است. مانند سعدالسلطنه قزوین که با مشارکت شرکت نوسازی بهسازی قزوین احیا شده است. ^۵	تحقق مشروط
۴	بهره‌مندی از ظرفیت بخش غیردولتی از جمله برون‌سپاری در راستای انجام وظایف صندوق.	از آنجا که در سال‌های فعالیت صندوق صرفاً اماکن دولتی احیا شده‌اند و برخی از این اماکن به بخش غیردولتی واگذار شده‌اند (تا وظیفه احیای این بناها را بر عهده گیرد) این وظیفه محقق گردیده؛ اما در سایر ظرفیت‌های ممکن برای بهره‌برداری از بخش غیردولتی گزارشی در دست نیست. ^۶	تحقق مشروط
۵	همکاری با نهادهای تخصصی داخلی و خارجی مرتبط با حوزه فعالیت‌های صندوق و استفاده متقابل از تجارب و منابع مالی و فنی آن‌ها.	به دلیل اینکه صندوق نتوانسته جریان‌سازی مناسبی را بین نهادهای تخصصی داخلی (از جمله شرکت‌های تخصصی این حوزه و حتی تولیدکنندگان مصالح برای مرمت و استادکاران حوزه مرمت) ایجاد نماید و از طرفی با نهادهای بین‌المللی هم همکاری نداشته است؛ لذا بند حاضر محقق نشده است. ^۷	عدم تحقق
۶	تعیین و اعطای مجوز کاربری و بهره‌برداری مناسب از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی کشور با رعایت موازین شرعی.	صندوق در طول سال‌های فعالیت خود سعی کرده است با تدوین طرح‌ها و پیشرفت در این زمینه، به اعطای مجوزهای متناسب با بناها پرداخته است. ^۸	تحقق

۱. واژه‌گان به کار گرفته شده در این ارزیابی عبارت‌اند از:

- تحقق: موضوع مورد نظر محقق شده است و منظور این است که حداقل اقدام‌های لازم در راستای تحقق موضوع صورت گرفته است.
تحقق مشروط: در راستای موضوع مورد نظر اقدام‌هایی صورت گرفته است اما عدم استمرار یا عدم دستیابی به نتیجه مطلوب یا کامل، تحقق موضوع مشروط در نظر گرفته می‌شود.
عدم تحقق: موضوع مورد نظر قطعاً محقق نشده است و مدرکی در راستای تأیید اقدام مؤثر درباره آن وجود ندارد.
۲. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴-۱۶۲۰۰/۸۲- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲.
۳. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷.
۴. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴-۱۶۲۰۰/۸۲- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۵.
۵. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴-۱۶۲۰۰/۸۲- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان پرنام و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰.
۶. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴-۱۶۲۰۰/۸۲- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۸، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۵.
۷. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴-۱۶۲۰۰/۸۲- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۳۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷.
۸. لازم به ذکر است که کاربری بناها و طرح‌های مربوط به این موضوع رفته رفته به سوی کاربری‌های متناسب با بنا و در اصطلاح تخصصی کاربری هم‌شأن بنا سوق پیدا کرده است.

بند	وظایف صندوق بر اساس ماده (۵) اساسنامه مصوب ۱۴۰۱	توضیحات	ارزیابی ^۱
۷	واگذاری بهره‌برداری از بناها و اماکن تاریخی در اختیار صندوق به اشخاص حقیقی و حقوقی با اولویت بخش غیردولتی داخلی و خارجی با رعایت موازین شرعی.	صندوق توانسته با بخش‌های داخلی همکاری نماید؛ اما به دلیل اینکه با بخش‌های بین‌المللی مشارکت نداشته است این بند کاملاً محقق نشده است. ^۱	تحقق مشروط
۸	حمایت از توسعه ظرفیت‌های فنی و مهندسی در داخل کشور و صدور خدمات فنی و مهندسی به خارج از کشور در زمینه مرمت و احیای بناهای تاریخی، صنایع دستی و فرش دستباف و برگزاری دوره‌های آموزش غیررسمی مرتبط با حوزه فعالیت صندوق در چهارچوب تبصره (۲) ماده (۳) قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی. ^۳	صندوق در طی سال‌های فعالیت خود نتوانسته است نقش کانونی خود را به منظور توسعه خدمات فنی و مهندسی در داخل کشور ایفا نماید که به تبع آن نیز در حوزه صادرات این خدمات به خارج از کشور فاقد توانایی لازم بوده است. ^۴ همچنین در حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستباف و برگزاری دوره‌های آموزشی در این حوزه‌ها عملکردی از خود به جای نگذاشته است. ^۵	عدم تحقق
۹	خرید و قبول هبه اماکن تاریخی و فرهنگی به منظور مرمت، احیا و بهره‌برداری از این گونه بناها و مدیریت این موضوع در سراسر کشور.	به دلیل عدم توانایی صندوق در ایجاد گردش مالی برای احیای بناها قاعدتاً شرایط ایده‌آل برای خرید اماکن تاریخی و فرهنگی را پیدا نکرده است. ^۶ در رابطه با قبول هبه اماکن نیز لازم است تا دارندگان این بناها پیش قدم شوند تا این مهم محقق شود. اما به دلیل عدم معرفی کافی و کمبود سرمایه اجتماعی لازم برای هدایت دارندگان بناهای تاریخی به هبه بناهای تحت تملک خود، این بند فاقد عملکرد است. ^۷	عدم تحقق
۱۰	پشتیبانی و حمایت از گسترش بازارهای داخلی و خارجی صنایع دستی و گردشگری و فرش دستباف از جمله برگزاری و مشارکت در نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و تبلیغات.	در این رابطه صندوق عملکردی برای حمایت از حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستباف نداشته است. ^۸	عدم تحقق
۱۱	حمایت از طرح‌های مطالعاتی مربوط به صنایع دستی، فرش دستباف، مرمت، احیا و بهره‌برداری از اماکن فرهنگی و تاریخی در داخل و خارج از کشور.	از زمان تأسیس صندوق تاکنون حمایت از طرح‌های مطالعاتی در دستور کار صندوق قرار نگرفته است. ^۹	عدم تحقق

۱. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.
۲. تبصره ۲-طراحی، برنامه‌ریزی، توسعه و نظارت بر کلیه آموزش‌های غیررسمی صنایع دستی و فرش دستباف کشور اعم از آموزش‌های عمومی، تخصصی و مجازی با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارت صنعت، معدن و تجارت می‌باشد. کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی فعال در امر آموزش صنایع دستی و فرش دستباف مکلفند سیاست‌های تعیین شده سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارتخانه را در آموزش‌های خود رعایت کنند.
۳. در زمینه مرمت و احیای بناهای تاریخی، صنایع دستی و فرش دستباف لازم است تا شناسایی استادکاران حوزه‌های مذکور برای آموزش‌های غیررسمی و ظرفیت‌های موجود صادرات خدمات فنی و مهندسی به منظور پیشبرد این بند از اساسنامه صندوق در دستور کار قرار گیرد.
۴. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷.
۵. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲.
۶. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.
۷. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۸، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.
۸. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.
۹. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

بند	وظایف صندوق بر اساس ماده (۵) اساسنامه مصوب ۱۴۰۱	توضیحات	ارزیابی ^۱
۱۲	حمایت از سرمایه‌گذاران، بهره‌برداران و فعالان حقیقی و حقوقی در زمینه تولید صنایع دستی و هنرهای سنتی و فرش دستباف و کارگاه‌های تولید محصولات مذکور و صادرات آن‌ها همچنین حمایت از واردات مواد اولیه مربوط جهت ارتقای کمی و کیفی با رعایت سیاست‌های کلی نظام و قوانین مربوط.	متناسب با وظیفه قانونی در ماده (۸) قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی اقدامی گزارش نگردید. ^۱	عدم تحقق
۱۳	عضویت در سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی مرتبط با موضوع فعالیت‌های صندوق.	با وجود حضور سازمان‌های بین‌المللی در زمینه احیا ابنیه تاریخی در جهان ^۲ تاکنون با هیچ یک از نهادهای بین‌المللی ارتباط برقرار نشده است. ^۳	عدم تحقق
۱۴	حمایت از توسعه تجارت الکترونیک صنایع دستی و فرش دستباف.	در راستای توسعه تجارت الکترونیک صنایع دستی و فرش دستباف اقدامی گزارش نشده است. ^۴	عدم تحقق
۱۵	انجام سایر فعالیت‌های مرتبط با توسعه و تقویت اهداف، وظایف و مأموریت‌های صندوق در چهارچوب این اساسنامه.	فعالیت‌هایی مبتنی بر حفظ و احیا اماکن تاریخی همچون دعوت از سرمایه‌گذاران توسط صندوق صورت گرفته است که در راستای وظایف صندوق بوده است. ^۵ اما از آنجا که دامنه فعالیت‌های صندوق به این حوزه محدود نمی‌شود، لذا تحقق کامل صورت نگرفته است.	تحقق مشروط
۱۶	برگزاری حراج آثار فاخر دارای شناسنامه و صاحب امضای قابل فروش صنایع دستی، فرش دستباف و هنرهای سنتی در داخل و خارج کشور.	در این زمینه فعالیتی گزارش نشده است. ^۶	عدم تحقق

۱. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۸۲-۱۶۲۰۰/۱۰۷۴ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

۲. از این میان می‌توان به ICOMOS شورای بین‌المللی بناها و محوطه‌های تاریخی و WMF (صندوق جهانی بناهای تاریخی) اشاره کرد.

۳. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۸۲-۱۶۲۰۰/۱۰۷۴ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

۴. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۸۲-۱۶۲۰۰/۱۰۷۴ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

۵. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۸۲-۱۶۲۰۰/۱۰۷۴ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰.

۶. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۸۲-۱۶۲۰۰/۱۰۷۴ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

از مجموع ۱۶ وظیفه محول شده به صندوق، ۱۰ بند محقق نشده است (حدود ۶۲ درصد). از بین ۶ بند باقی مانده، ۵ بند به صورت مشروط محقق شده است (حدود ۳۲ درصد) و تنها ۱ بند محقق گردیده است (حدود ۶ درصد). این آمار نشان می‌دهد که حدوداً ۹۴ درصد از وظایف صندوق به شکل مشروط و یا بدون عملکرد باقی مانده است. از دلایل اصلی این موضوع می‌توان به عدم توانایی در ایجاد گردش مالی، فقدان آیین نامه به منظور فعالیت صندوق در حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستیاف، عدم جریان سازی و فقدان الگوی مشخص در حوزه مرمت و احیا بناهای تاریخی میان ذی‌نفعان، عدم برنامه‌ریزی برای شکل‌گیری ارتباطات بین‌المللی، موازی کاری و تعارض‌های درون و برون دستگاهی و عدم وجود ساختار سازمانی متناسب با وظایف اساسنامه صندوق اشاره کرد.

۲-۲. آمار و ارقام صندوق در حوزه احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱:

بررسی‌ها نشان می‌دهد که از مجموع ۷۴۶ بنا؛ هیئت‌وزیران، ۲۶۹ مورد و ادارات کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان‌ها ذیل وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، ۴۷۷ مورد را در اختیار این صندوق قرار داده‌اند.^۱ با کسر مواردی همچون محدودیت در تصرف و... تعداد ۵۳۷ بنا جهت مرمت و بهره‌برداری توسط صندوق قابل استفاده است. از این تعداد، ۱۴۶ بنا واگذار گردیده است که به معنای واگذاری حدود ۲۱ درصد از بناهای در اختیار صندوق می‌باشد (در هر سال به صورت میانگین ۸ بنا واگذار گردیده است).^۲ این آمار نشان می‌دهد که صندوق از تمامی ظرفیت‌های موجود برای مرمت و بهره‌برداری از بناهای در اختیار استفاده ننموده است.^۳ جدول ذیل آمار و ارقام بناهای تاریخی و فرهنگی در اختیار صندوق را به تفکیک نشان می‌دهد.

جدول ۲. آمار بناهای در اختیار صندوق از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۴۰۱

ردیف	عنوان	تعداد	درصد ^۱
۱	کل بناهای واگذار شده توسط هیئت‌وزیران	۲۶۹	۳۶٪
۲	واگذاری اماکن توسط ادارات کل وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	۴۷۷	۶۴٪
۳	جمع کل بناها	۷۴۶	۱۰۰٪
۴	تعداد بناهای کسر شده با توجه به محدودیت‌های تصرف	۲۰۹	۲۸٪
۵	مانده تعداد بناها جهت واگذاری	۵۳۷	۷۲٪
۶	تعداد کل اماکن واگذاری شده	۱۴۶	۲۱٪

لازم به ذکر است از زمان تأسیس صندوق تاکنون از کل ۱۴۶ واگذار شده توسط صندوق تنها ۴۶ بنا (معادل حدود ۳۱ درصد) در حال بهره‌برداری است که در نتیجه حدود ۳ بنا در هر سال مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

۱. لازم به ذکر است درصد همه بندها با یکدیگر مساوی در نظر گرفته شده است و درصد گذاری بر اساس محتوای فعالیت هر بند اختصاص داده نشده است.
 ۲. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲.
 ۳. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲.
 ۴. هر چند در این باره معیار مشخصی به عنوان عملکرد مطلوب صندوق اعلام نگردیده است تا بتوان بر اساس آن ارزیابی عملکرد کمی صورت داد.
 ۵. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲.
 ۶. در صدها به صورت تقریبی اعمال شده‌اند و پایه درصدگیری، جمع کل بناها یعنی ۷۴۶ بنای تاریخی است.

جدول ۳. آمار بناهای واگذاری شده از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۴۰۱

ردیف	عنوان	تعداد	درصد
۱	تعداد بناهای در حال بهره‌برداری	۴۶	٪ ۳۱
۲	تعداد بناهای در حال طراحی	۱۷	٪ ۱۲
۳	تعداد بناهای در حال مرمت	۳۰	٪ ۲۰
۴	تعداد بناهای تحویل داده نشده	۲۰	٪ ۱۴
۵	تعداد بناهای فسخ و اقاله شده	۲۲	٪ ۱۵
۶	تعداد بناهای در حال انعقاد قرارداد	۳	٪ ۲

۳-۲. عدم عملکرد در قبال ظرفیت‌های مالی

ماده (۱۵) اساسنامه با ۷ بند به موضوع منابع مالی صندوق پرداخته است. با توجه به بررسی‌ها، تنها منبع در آمد صندوق وجه حاصل از اجاره‌بهای بناهای تاریخی است و در مورد سایر بندها عملکردی گزارش نشده است. مطابق ماده (۱۵) اساسنامه صندوق ۷ منبع مالی به شرح ذیل مطرح است:

جدول ۴. بررسی ماده (۱۵) اساسنامه صندوق^۲

ماده (۱۵) اساسنامه مصوب ۱۴۰۱	عملکرد	توضیحات
۱ کمک‌های دولت مندرج در قوانین بودجه سنواتی کل کشور.	فاقد عملکرد	کمکی صورت نگرفته است.
۲ تا سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با تشخیص وزیر.	فاقد عملکرد	وزارتخانه در قبال این تکلیف قانونی اقدامی انجام نداده است. ^۳
۳ بخشی از تسهیلات صندوق کارآفرینی امید و سایر مؤسسات مالی و اعتباری مجاز در قالب تفاهم‌نامه‌های منعقدشده.	فاقد عملکرد	تفاهم‌نامه‌ای منعقد نشده است.
۴ درآمدهای حاصل از فعالیت‌های صندوق پس از وضع کسور قانونی.	دارای عملکرد	تنها عملکرد در این حوزه مربوط به دریافت اجاره‌های ماهیانه از بناهای در حال بهره‌برداری است.
۵ کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی (داخلی و خارجی)، هدایا، وقف و نذورات.	فاقد عملکرد	کمکی دریافت نشده است.
۶ سود خالص حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و سپرده‌گذاری‌های صندوق.	فاقد عملکرد	به دلیل محدودیت‌های اعمال شده از سوی سازمان بازرسی و بانک مرکزی تاکنون اقدامی در مورد سپرده‌گذاری صورت نگرفته است. ^۴
۷ درآمد حاصل از فروش اموال و دارایی‌های صندوق.	فاقد عملکرد	صندوق دارایی خاصی جهت فروش در اختیار ندارد. ^۵

۱. درصدها به صورت تقریبی اعمال شده‌اند و پایه درصدگیری، تعداد کل اماکن واگذاری شده یعنی ۱۴۶ بنای تاریخی است که در جدول «۲» توضیح داده شد.
 ۲. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰-۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۵ و کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.
 ۳. این نکته قابل توجه است که منوط شدن این بند به تشخیص وزیر در این عملکرد بی تأثیر نیست.
 ۴. این محدودیت‌ها به دلیل عدم شفافیت ماهیت حقوقی صندوق رخ داده است.
 ۵. لازم به ذکر است که صندوق به دلیل عدم توانایی در ایجاد گردش مالی نتوانسته مواردی از قبیل بنا را خریداری کند و در نتیجه موردی جهت فروش نداشته است. علاوه بر این تلقی دولتی بودن از صندوق توسط برخی دستگاه‌ها، سبب شده تا بر اساس ماده (۱۱۵) قانون محاسبات عمومی حق فروش از صندوق سلب شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد از مجموع ۷ بند منابع مالی صندوق، تنها ۱ بند (معادل حدودی ۱۵ درصد) تحقق یافته که حاصل از واریز ماهانه‌ی اجاره ۴۶ بنای در حال بهره‌برداری است (بدون محاسبه‌ی اجاره قرارداد بنای سعدالسطنه قزوین که در اختیار سازمان نوسازی و بهسازی شهرداری قزوین است)، که از ۱۳۸۷/۰۳/۰۱ با اخذ اجاره‌بهایی خانه فهادان و حمام نو در استان یزد آغاز گردید و تا تاریخ تدوین گزارش، مجموعاً حدود ۸,۶۲۷,۴۲۶,۱۷۱ ریال با میانگین سالانه حدودی ۶,۲۴۴,۷۲۷,۱۶۶ ریال تخمین گردیده است. لازم به ذکر است در بازه زمانی ۱۴۰۱/۰۴/۲۳ تا ۱۴۰۱/۱۲/۲۵ مبلغی معادل ۴۲,۶۷۲,۹۹۹,۱۴۱ ریال به خزانه واریز شده است که حدود ۱۰۰ درصد آن به صندوق تخصیص یافته است (معادل ماهانه ۵.۳۳۴.۱۲۴.۸۹۲ ریال که اختلافی حدوداً سیصد و سی میلیون تومانی را نشان می‌دهد). بنابراین به غیر از اینکه تخصیص اجاره‌ها از خزانه می‌تواند با درصدی غیر از ۱۰۰ درصد صورت گیرد، چالش کلیدی صندوق، امکان عدم واریز اجاره‌ها توسط بهره‌برداران است^۱.

همچنین ۶ بند (معادل حدودی ۸۵ درصد) از ماده ۱۵ در مورد درآمدهای صندوق محقق نگردیده است که از دلایل اصلی آن می‌توان به فقدان تأمین مالی صندوق از سوی دولت و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، عدم استفاده صندوق از ظرفیت عقد تفاهم‌نامه با صندوق کارآفرینی امید و مؤسسات مالی مجاز، عدم اطلاع‌رسانی و تبلیغات عمومی در جهت دریافت کمک‌های مردمی برای صندوق، عدم تقویت سرمایه اجتماعی صندوق در سال‌های اخیر، محدودیت‌های سازمان بازرسی و بانک مرکزی در ایجاد سپرده‌گذاری توسط صندوق اشاره کرد.

۱. مطابق تبصره ماده (۱۵) اساسنامه مصوب ۱۴۰۱، صرفاً کمک‌های دولت مندرج در قوانین بودجه سنواتی کل کشور، تا سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با تشخیص وزیر، کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی هدایا و وقف و نذورات، درآمد حاصل از فروش اموال و دارایی‌های صندوق و همچنین کمک‌های دولت به صندوق با رعایت قوانین و مقررات به صورت صد درصد (۱۰۰٪) تخصیص می‌یابد. لذا درآمدهای حاصله از فعالیت‌های صندوق پس از کسور قانونی که موضوع بند ۴ ماده ۱۵ می‌باشد و در ارتباط با اجاره‌بهایی دریافتی است، ممکن است به صورت کامل به صندوق تخصیص نیابد.

۳. چالش‌ها و مسائل راهبردی

مستندات نشان می‌دهد عملکرد صندوق تحت تأثیر چالش‌های درون دستگامی، ظرفیت‌های شکل‌گیری رانت و فساد، تعارضات حقوقی بین‌بخشی و مشکلات کلان موجود در حوزه میراث فرهنگی قرار گرفته است. به‌نحوی که بهبود عملکرد صندوق مستلزم حمایت و اقدامات زنجیره‌ای است. این چالش‌ها به شرح ذیل هستند:

۳-۱. چالش‌های درون دستگامی

صندوق در ساختار خود با مسائلی روبروست که با توجه به اهمیت این موارد لازم است نسبت به حل آن‌ها اقدامات مؤثری در دستور کار قرار گیرد.

■ عدم جریان‌سازی میان ذی‌نفعان و فقدان الگوی مشخص در حوزه مرمت و احیا بناهای تاریخی: عدم جریان‌سازی میان شبکه ذی‌نفعان این حوزه همچون سرمایه‌گذاران، متخصصان، مالکان بناها، استادکاران و بناهای متخصص مرمت، اساتید دانشگاهی، کارشناسان این حوزه، تولیدکنندگان مصالح بادوام و... موجب شده تا یکی از اهداف شکل‌گیری صندوق با مخاطره روبه‌رو شود.^۱ در حقیقت هدف اصلی شکل‌گیری صندوق و واگذاری بناهای تاریخی به این مؤسسه (در سال‌های ابتدایی فعالیت صندوق)، ایجاد الگویی نوین و متناسب با ظرفیت‌های داخلی بود تا از این مسیر، مرمت و احیا بناهای غیردولتی نیز رونق بگیرد.^۲ همچنین وجود نگاه مدیریت دولتی و عدم توجه به بخش عمومی و خصوصی از دیگر مشکلات صندوق است که به چالش عدم جریان‌سازی و عدم الگوسازی در حوزه مرمت و احیای دامن زده است.^۳

■ عدم بهره‌مندی از ظرفیت هیئت‌امنا: جلسات هیئت‌امنا در طی سال‌های فعالیت صندوق به‌طور منظم تشکیل نشده است^۴ (ماده (۷) اساسنامه صندوق، هیئت‌امنا را ملزم کرده حداقل دوبرار در سال تشکیل جلسه بدهند). این در حالی است که تأیید برخی مصوبات هیئت‌امنا با امضای مسئول مربوطه در جلسه‌ای مشخص انجام نشده؛ بلکه این مصوبات با ارجاع به دفتر هر عضو هیئت‌امنا و با فاصله زمانی به امضا و تأیید رسیده‌اند.^۵

■ نیروی انسانی غیرمتخصص: یکی از عمده دلایل ضعف صندوق در سال‌های فعالیت آن، به کارگیری نیروی انسانی غیرمتخصص یا با تخصص غیرمرتبط است. به‌گونه‌ای که در برخی بخش‌های تخصصی صندوق، وجود افرادی با مدارک تحصیلی و تجارب غیرمرتبط با آن بخش مشاهده می‌شود.^۶

■ عدم تصویب ساختار سازمانی: از زمان تأسیس صندوق تاکنون ساختار سازمانی صندوق با تغییرات عدیده‌ای مواجه بوده است.^۷ پس از ابلاغ اساسنامه جدید نیز متناسب با وظایف محوله به صندوق، ساختار سازمانی مصوب نشده است و در حد ساختار پیشنهادی روی میز هیئت‌امنا باقی مانده است. به همین دلیل صندوق فاقد ساختار لازم در حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستباف است که پس از ابلاغ اساسنامه جدید، لزوم اعمال اصلاحات در این باره لازم به نظر می‌رسد.^۸

■ فقدان آیین‌نامه‌های معاملاتی، تنخواه‌گردان و پرداخت حقوق و رفاهیات: فقدان آیین‌نامه‌های متناسب با حیطه اختیارات و

۱. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۲. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۳. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۷ و مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۴. نسخه‌های بایگانی شده که در قالب گزارش‌های صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲-مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ ارسال شده، حاکی از آن است که جلسات هیئت‌امنا از سال ۱۳۹۱ تشکیل نشده است و یا اگر تشکیل شده به‌صورت غیررسمی شکل گرفته است (مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳) و یا گزارشی از آن موجود نیست؛ چراکه صندوق گزارشی را به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در رابطه با تشکیل جلسات هیئت‌امنا از سال ۱۳۹۱ ارسال نکرده است.

۵. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۶. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۷ و کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۷. ضعف‌ها و نواقص موجود در برخی قراردادهای عدم توانایی کارشناسان صندوق در جلسات دادگاه به دلیل مشکلات حقوقی مؤیدی بر این علت است. در این رابطه می‌توان به جلسه دادگاه تعیین و تکلیف عمارت مسعودیه در شعبه ۲۲ دادگاه عمومی-حقوقی مجتمع قضائی شهید بهشتی تهران به شماره دادنامه ۵۲۷۰۲۷۵-۱۴۰۱۶۸۳۹۰۰۰ در تاریخ ۱۴۰۱/۰۴/۲۵ اشاره کرد که در نهایت اعتراض مطروحه از جانب صندوق مؤثر واقع نمی‌شود و رأی دادگاه به نفع شرکت عظام خاتمه می‌یابد که یکی از دلایل اصلی این رأی ضعف نظرات کارشناسی از سوی صندوق و وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است.

۸. مستند به نامه مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۵ صندوق با شماره ۲۹۹/۳۰۰۶۳۹ با موضوع چهارمین نشست هیئت‌امنا صندوق در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره ۱۶۲۰۰/۱۰۷۴-۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۰.

مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴.

۸. مبتنی بر گزارش‌های ارسال شده از سوی صندوق در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره ۱۶۲۰۰/۱۰۷۴-۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۰.

وظایف صندوق چالش‌هایی را به همراه داشته است. انجام معاملات، تخصیص تنخواه به سرمایه‌گذار جهت مرمت و همچنین نبود آئین‌نامه‌ای برای پرداخت حقوق و رفاهیات کارکنان، از جمله مواردی است که مشکلات نظارتی و اجرایی را منجر شده است.^۱

عدم توانایی در ایجاد گردش مالی به دلیل عدم عملکرد در قبال ظرفیت‌های مالی: با توجه به جدول ۴، صندوق تراز مالی مثبتی نداشته است. همچنین در آزدایی از حوزه صنایع دستی علی‌رغم وجود **قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶**، فاقد عملکرد است. در نتیجه صندوق هنوز نتوانسته بنیان اقتصادی و گردش مالی خود را به منظور ارائه تسهیلات و حمایت‌های محول شده در اساسنامه، محقق نماید.^۲

عدم عملکرد در قبال بخش عمومی و خصوصی: ارزیابی عملکرد صندوق با توجه به جداول ۱، ۲ و ۳ و نیز گزارش‌های ارسال شده از صندوق نشان می‌دهد که فعالیت‌های این مؤسسه معطوف به بناهای تاریخی و فرهنگی در اختیار بخش دولتی است و هیچ‌گونه عملکردی نسبت به بناهای بخش غیردولتی گزارش نشده است. به همین دلیل لزوم تغییر جهت گیری صندوق به سمت جریان‌سازی برای مرمت و احیا بناهای تاریخی در اختیار بخش عمومی و خصوصی وجود دارد. به نحوی که الگوی مدیریت عمومی غیردولتی به جای دولتی در این صندوق حاکم شود. در حقیقت نظام فعالیت‌های این صندوق نیازمند چابک‌سازی است. در این راستا می‌بایست مؤلفه‌هایی همچون ایجاد گردش مالی و تراز مالی مثبت، جریان‌سازی میان ذی‌نفعان، توجه به بناهای تحت مالکیت بخش غیردولتی و... مدنظر قرار گیرد.

فقدان سند راهبردی و دستورالعمل فعالیت‌های صندوق: فقدان سند راهبردی برای اقدامات آتی صندوق با معیارهای کمی و کیفی و منطبق بر اسناد بالادستی سبب شده تا شاخصی برای سنجش فعالیت‌های صندوق وجود نداشته باشد. در همین راستا می‌توان به عدم برنامه‌ریزی در حمایت از صنایع دستی اشاره کرد. از دیگر موارد می‌توان به فقدان دستورالعمل مرتبط با تعامل بازیگران زنجیره ارزش صنایع دستی اشاره کرد.^۳

عدم عملکرد در قبال صنایع دستی: به موجب بندهای «۳»، «۸»، «۱۰»، «۱۱»، «۱۲» و «۱۶» ماده (۵) اساسنامه صندوق مصوب ۱۴۰۱/۰۴/۰۷ هیئت‌وزیران، توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و همچنین تک‌ریم هنرمندان این حوزه‌ها، بخشی از فعالیت‌های صندوق به حساب می‌آید. دلایلی همچون در اولویت نبودن صنایع دستی برای صندوق، عدم دریافت بودجه دولتی به دلیل مغایرت با ماده (۲) اساسنامه (غیرانتفاعی بودن) و نبود جایگاه متناظر با حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستباف در ساختار سازمانی موجب شده که صندوق در حمایت از طرح‌های مطالعاتی و توسعه تجارت الکترونیکی مربوط به صنایع دستی و فرش دستباف (بندهای «۱۱» و «۱۴» ماده (۵)) یا برگزاری حراج آثار فاخر شناسنامه‌دار قابل فروش صنایع دستی (بند «۱۶» ماده (۵)) فاقد عملکرد باشد. لذا برخلاف عنوان صندوق که بر توسعه صنایع دستی و فرش دستباف تأکید دارد، هیچ عملکرد ملموس و قابل توجهی در این حوزه گزارش نشده است.^۴

عدم تناسب درآمدها و هزینه‌های صندوق: محل درآمد صندوق، اجاره‌های بناهای در حال بهره‌برداری است. به همین دلیل تحلیل تناسب بین حقوق و رفاهیات کارکنان صندوق با درآمدهای موجود، معیار مناسبی برای سنجش وضعیت فعالیت صندوق است. مطابق گزارش حقوق و رفاهیات کارکنان صندوق در بازه زمانی فروردین تا اسفند ماه ۱۴۰۱، (برای ۷۵ کارمند که حدود ۱۴ نفر از آنان از صندوق به دیگر قسمت‌های وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و ۴ نفر که از وزارتخانه به صندوق، مأمور به خدمت شده‌اند) به صورت متوسط، ماهانه بیشتر از یک میلیارد تومان است. در مقایسه با مبالغ دریافتی از اجاره‌بهای بناهای در حال بهره‌برداری، کسری حدوداً پانصد میلیون تومانی وجود دارد. یعنی اجاره‌های دریافتی که بایستی موجبات جریان‌سازی در حوزه احیا و بهره‌برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی می‌گردید، صرفاً نیمی از حقوق کارکنان این صندوق را قابل وصول می‌نماید؛ لذا تناسبی بین دخل و خرج صندوق مشاهده نمی‌شود. لازم به ذکر است که فلسفه شکل‌گیری صندوق، جریان‌سازی برای حوزه مرمت و احیای بناهای تاریخی بوده است. الگوی موجود اختصاص درآمدهای حاصل از اجاره‌ها (که می‌تواند عامل جریان‌سازی باشد) برای حقوق کارکنان و از طرفی عدم تأمین منابع مالی از دیگر محل‌های

۱. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۵ و مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۸.

۲. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۳. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸.

۴. به منظور کسب اطلاعات بیشتر در این رابطه به گزارش راهبردی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان «بررسی وضعیت صنایع دستی و آسیب‌شناسی آن» با شماره مسلسل ۱۹۲۴۸ مراجعه نمائید.

۵. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲ و مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۵.

۶. مبتنی بر گزارش عملکرد صندوق در پاسخ به نامه شماره ۱۰۷۴/۱۶۲۰۰/۸۲ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۲.

در آمدی (جدول ۴)، فرصتی برای جریان‌سازی صندوق در حوزه مرمت و احیا باقی نخواهد گذاشت.^۱

■ **عدم ثبات در به‌کارگیری و تعداد نیروی انسانی:** استخدام افراد مختلف در سالیان متممادی و تغییرات دائمی در تعداد استخدامی‌ها نشان می‌دهد که ارتباط لازم بین نیازهای عملیاتی صندوق با منابع انسانی آن وجود ندارد. مهم‌ترین دلیل این وضعیت را می‌توان عدم تصویب ساختار تشکیلاتی متناسب با اساسنامه دانست که موجب شده معیاری برای نیازسنجی منابع انسانی وجود نداشته باشد. همچنین مسئله عدم ثبات در نیروی انسانی با درخواست‌های مختلفی برای مأمور به خدمت شدن کارمندان حاضر در وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به صندوق و یا کارکنان حاضر در صندوق به سایر دستگاه‌های اجرایی، تشدید شده است.^۲ به دلیل اینکه این افراد حکم مأمور به خدمت در دستگاه‌های دولتی را دریافت می‌کنند، در نتیجه نظارت سازمان‌های دولتی بر صندوق را در پی خواهد داشت که با ماهیت نامشخص صندوق، در تضاد است.

■ **عدم ارتباط با سازمان‌های بین‌المللی:** به موجب عدم کنشگری لازم روابط عمومی و امور بین‌الملل صندوق، ارتباط با سازمان‌های بین‌المللی ایجاد نشده است. در حالی که وجود سازمان‌های بین‌المللی همچون صندوق جهانی بناهای تاریخی (WMF) ظرفیت بسیار خوبی برای ایجاد روابط بین‌المللی به حساب می‌آید.^۳

■ **ضعف‌های حقوقی در قراردادها و اسناد مالی:** وجود برخی نواقص در قراردادهای صندوق موجب شکل‌گیری دعاوی حقوقی برای این مؤسسه گردیده است. از این میان مواردی همچون واگذاری ملک به اشخاص حقیقی بدون تعیین سازوکار و چارچوب دقیق قانونی^۴، عدم تعیین دقیق شرایط فسخ قرارداد و وجود شاخصه‌های غیرکارشناسی در برخی قراردادها^۵ موجب اتلاف وقت و انرژی صندوق در جهت برطرف‌سازی مسائل حقوقی ایجاد شده است.^۶

■ **ضعف در شورای فنی صندوق:** در برخی موارد، فقدان طرح‌های ظرفیت‌سنجی و کارشناسی برای هر بنا و عدم تعیین کاربری هم‌شأن اثر، موجب شده که خود سرمایه‌گذاران طرح‌های پیشنهادی را بدون توجه به شرایط بنا ارائه دهند. در این حالت سرمایه‌گذار، با توجه به منافع شخصی و بدون توجه به ظرفیت بنا، کاربری یا طرح بهره‌برداری را ارائه می‌نماید (که فاقد استانداردهای مورد نظر در مورد هم‌شأن بودن با اثر است)^۷ که در صورت اجرا به بنا آسیب وارد خواهد کرد.^۸

■ **عدم جذابیت شیوه‌های واگذاری صندوق:** ایرادات گزارش شده در مورد شیوه‌های واگذاری و محاسبات تعیین نرخ مرمت، منجر به کاهش سرمایه اجتماعی صندوق گردیده است. بنابراین بخش قابل توجهی از سرمایه‌گذاران رغبتی به سرمایه‌گذاری در حوزه احیا و بهره‌برداری از بناهای تاریخی و فرهنگی ندارند.^۹

■ **اطلاعات نادرست صندوق از بناهای تاریخی:** عدم اشراف کامل صندوق به بناهای تاریخی و واگذار شده و در اختیار، موجب شده است تا صندوق اطلاعات درست و دقیقی از بناهای تاریخی کشور در دست نداشته باشد^{۱۰، ۱۱}.

۱. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷.

۲. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، ۱۴۰۲/۰۷/۱۵ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷.

۳. کارمند در صندوق مشغول به فعالیت هستند که ۱۴ نفر از آنان به خارج از صندوق و ۴ نفر آنان به درون صندوق مأمور به خدمت شده‌اند و این تجمع افراد مأمور به خدمت دولتی در حالی اتفاق افتاده است که ماهیت صندوق شفاف نیست.

۴. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴.

۵. به‌عنوان مثال می‌توان به فقدان مواد قانونی و حقوقی نسبت به زمانی که فرد حقیقی در قید حیات نیست، اشاره کرد. (شخص یکی از مباحث مهم حقوق مدنی و به معنای کسی است که موضوع حق قرار می‌گیرد؛ مانند انسان، شرکت تجاری و دولت (جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۷۸)، ترمینولوژی حقوق، ص ۳۷۸، تهران: انتشارات گنج دانش). در علم حقوق به کسی شخص اطلاق می‌شود که دارای شخصیت است و منظور از شخصیت نیز خصوصیت و ویژگی است که موجب می‌شود دارنده آن، طرف حق و تکلیف قرار گیرد (باریکلو، علی‌رضا (۱۳۸۷)، اشخاص و حمایت‌های حقوقی آنان، ص ۱۸، تهران: انتشارات مجد). بنابراین، شخص و شخصیت ملازم یکدیگرند. شخص یا طبیعی است یا حقوقی. شخص حقیقی (منظور از شخص طبیعی همان شخص حقیقی است) عبارت است از انسان. شخص حقوقی عبارت است از دست‌های افراد که دارای منافع مشترک هستند یا پاره‌ای از اموال که به هدف خاصی اختصاص داده شده‌اند و قانون برای آنها شخصیت مستقلی قائل است (صفایی، حسین (۱۳۸۳)، اشخاص و اموال، ج ۱، تهران: نشر میزان)).

۶. در این رابطه می‌توان به واگذاری کاروانسرای وکیل کرمان در سال ۱۳۸۹ به شرکت سمگا با مبلغ پیشنهادی ۶ میلیارد تومان اشاره کرد که به اذعان مدیرعامل این شرکت حدود ۱۰۰ میلیارد تومان هزینه‌کرد مرمت و احیای این بنا شده است که این نشان از ضعف قراردادها و وجود نظرات و شاخصه‌های غیرکارشناسی در صندوق دارد.

۷. نزاع حقوقی بین صندوق و شرکت عظام در قرارداد عمارت مسعودیه در شعبه ۲۲ دادگاه عمومی - حقوقی مجتمع قضایی شهید بهشتی تهران به شماره دادنامه ۱۴۰۱۶۸۳۹۰۰۵۲۷۰۲۷۵ در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۴ مؤیدی بر این مسئله است.

۸. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۵ و ۱۴۰۲/۰۷/۲۷ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۹. در برخی موارد طرح پیشنهادی ملغی شده اما همین موضوع خود موجب اتلاف وقت و هزینه‌گزار است.

۱۰. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۷.

۱۱. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و کارشناسان حوزه میراث‌فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۱۲. در موارد گزارش شده می‌توان به ادعای صندوق درباره عدم وجود کاروانسرای اسکوا اشاره کرد؛ در حالی که این کاروانسرا واگذار شده است. در همین رابطه می‌توان به اطلاعات نادرست صندوق به آبر مبارکزی شهر تهران و قلعه شاه‌عباسی شهر کرج اشاره کرد.

۱۳. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸.

۳-۲. رانت و فساد در صندوق

یکی دیگر از چالش‌های کلیدی وضعیت نابسامان صندوق، وجود رانت و فساد است که در ادامه مسائل مربوط به آن بررسی می‌گردد:

■ **وجود تعارض منافع:** برخی گزارش‌ها نشان می‌دهد که کارکنان صندوق در برخی شرکت‌های مرتبط با فعالیت‌های صندوق مشغول هستند. از طرفی به دلیل حضور در صندوق، به اطلاعات، آمار و ارقام بناهای تاریخی نیز دسترسی دارند. لذا با در اختیار گذاشتن این اطلاعات و بهره‌برداری از فرصت دسترسی به اطلاعات انحصاری، فرصت عقد قرارداد به‌عنوان پیمانکار صندوق را به‌دست می‌آورند. این حالت مصداق بارز تعارض منافع (اتحاد ناظر و مجری) در عملیات مرمت و احیا بناهای تاریخی است.^۱

۳-۳. تعارضات حقوقی بین‌بخشی

تعارضات موجود (مانند عدم پذیرش هویت صندوق و اختلاف در نظارت بر احیای بناهای تاریخی) با دستگاه‌های مختلف همچون معاونت میراث فرهنگی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، اداره‌های کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان‌ها و خصوصاً شهرداری‌ها مسبب ایجاد موازی‌کاری و تعارض میان دستگاه‌های مذکور با صندوق گردیده‌است. این تعارضات به شرح ذیل می‌باشد:

■ **عدم پذیرش هویت صندوق توسعه و احیا:** موازی‌کاری با واحدهای مشابه در معاونت میراث فرهنگی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی همچون اداره کل حفظ و احیا بناها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی و اداره‌های کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان‌ها موجب عدم پذیرش صندوق به‌عنوان هویتی مستقل در حوزه مرمت، احیا و بهره‌برداری شده‌است.^۲

■ **نظارت بر احیای بناهای تاریخی:** اداره‌های کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی هر استان به فراخور اینکه خود را متولی اصلی امور میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در استان محل فعالیت خود می‌دانند با نظارت صندوق بر مرمت و احیا بناهای تاریخی مخالف‌اند. در حقیقت این مهم را وظیفه ذاتی خود دانسته و همین موضوع موجب شده‌است تا امر مرمت و احیا با مشکل روبه‌رو شود.^۳

■ **تعارض با دستگاه‌های ذی‌نفع:** تعارض با دستگاه‌های دیگری همچون وزارت راه و شهرسازی، شهرداری‌ها و دیگر دستگاه‌های مرتبط با فعالیت صندوق روند مرمت و احیا را مختل کرده‌است. تعیین عوارض توسط شهرداری برای ایجاد سازه‌های سبک در کاربری، عوارض تغییر کاربری، هزینه اشتراک و ساخت پارکینگ برای بناهای تاریخی از جمله مسائل موجود هستند. به‌عنوان مثال با توجه به اینکه تغییر کاربری بنای تاریخی مستلزم ایجاد، تغییر یا الحاق مستحقات جدید برای فراهم‌شدن امکان بهره‌برداری با کاربری جدید است^۴، شهرداری‌ها بر مبنای کمیسیون ماده (۱۰۰)^۵ (الحاقی ۱۱/۲۷/۱۳۴۵) قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۳۴ این موضوع را نپذیرفته و معتقدند در تغییر کاربری، نبایستی تغییری در اعیان صورت بگیرد. همین موضوع مسبب برخی مشکلات (مانند شکل‌گیری دعاوی حقوقی، لغو قراردادها، تخریب بناها و...) گردیده‌است. همچنین در حوزه صنایع دستی و فرش دستباف می‌توان به تعارض صندوق با وزارت صنعت، معدن و تجارت اشاره کرد.^۶

۱. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۲. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۴ و مسئولین فعلی صندوق ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

۳. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰ و مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، ۱۴۰۲/۰۷/۳۰ و ۱۴۰۲/۰۷/۳۰.

۴. مطابق با شماره نامه‌های ۱۷۸۱/۱۰۰ در تاریخ ۱۴۰۰/۰۳/۱۲ با موضوع موزه مفاخر شهر اراک استان مرکزی و یا ۲/۵۲۲۷۹ در تاریخ ۱۳۹۷/۱۱/۲۵ با موضوع کاروانسرای شاه‌عباسی شهر کرج استان البرز، شهرداری‌ها بر مبنای کمیسیون ماده (۱۰۰) قانون خود این موضوع را نپذیرفته و اعلام می‌کنند در تغییر کاربری‌ها، نباید تغییری در اعیان صورت بگیرد؛ در غیر این صورت آن بنای تاریخی مشمول این ماده نمی‌شود. علاوه بر این در آراء موصوف به شهرداری‌ها ساخت پارکینگ برای بناهای تاریخی گزارش شده است که با توجه به هویت بنای تاریخی چنین اقدامی میسر نیست و در صورت عدم ساخت پارکینگ، آن بنای تاریخی مشمول جریمه کسری پارکینگ خواهد شد. لازم به ذکر است که به دلیل اهمیت موضوع و تخالف شدید میان صندوق و شهرداری‌ها وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی طی نامه‌ای با شماره ۱۵/۱۰۱۰۰/۱۴۰۲۲۱۰۰ در تاریخ ۱۴۰۲/۰۱/۲۷ به وزیر کشور خواهان رسیدگی به این موضوع می‌شود که وزیر کشور طی نامه شماره ۱۲۸۰۶۴ مورخ ۱۴۰۲/۰۶/۲۲، موضوع حمایت از مرمت و احیا بناهای تاریخی و فرهنگی را به استانداران سراسر کشور ابلاغ می‌نماید.

۵. این ماده قانونی (الحاقی ۱۱/۲۷/۱۳۴۵) مرجعی به جهت رسیدگی به تخلفات حوزه ساخت و ساز به لحاظ ضوابط شهرسازی و ایمنی است. اگر در زمینه ساخت و ساز تخلفی صورت گیرد، این تخلف در کمیسیون ماده (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. این ماده از ۱۱ تبصره تشکیل شده است که مطابق توضیحات موجود در گزارش موجب تعارض بین شهرداری‌ها و دستگاه‌های مرتبط گردیده است. از جمله تخلفاتی که پرونده مربوط به آن‌ها باید در کمیسیون ماده (۱۰۰) مورد رسیدگی قرار گیرد، به شرح زیر است؛

۱۰ احداث بنا بدون پروانه (مجوز) یا احداث بنا خارج از پروانه یا مازاد بر آن

۱۱ عدم احداث پارکینگ یا غیر قابل استفاده بودن پارکینگ

۱۲ تجاوز به معابر شهر

۱۳ استحکام نداشتن بنا یا عدم رعایت ضوابط فنی، بهداشتی و شهرسازی در احداث بنا

۱۴ تغییر کاربری غیرمجاز

۱۵. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۵، ۱۴۰۲/۰۷/۲۷، ۱۴۰۲/۰۷/۳۰ و کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.

۴-۳. مشکلات کلان موجود در حوزه میراث فرهنگی

فقدان تعریف مشخص از مفاهیم نفایس ملی و منحصر به فرد موجب شده تا بناهایی که مصداق عینی نفایس هستند واگذار شوند یا در خطر واگذاری قرار گیرند. از سویی مطابق با آمارهای یادشده در جداول «۲» و «۳»^۱ (واگذاری بناها توسط صندوق) مشخص شد که صندوق نسبت به بناهای غیر دولتی فاقد عملکرد است.

■ **عدم تعیین تکلیف نفایس ملی و منحصر به فرد موضوع اصل (۸۳) قانون اساسی [۷]:** فقدان تعریف صحیح برای مفاهیم نفایس ملی و منحصر به فرد، نبود فهرست دقیقی از این بناها، عدم تعیین معیارهای تشخیص این بناها و عدم مشخص بودن متولی اصلی و سازوکار مناسب کمیته تشخیص؛^۲ باعث شده‌اند بناهایی واگذار شوند که مشخصه نفیسه‌ی ملی بودن دارند. در این حالت بنای واگذار شده از بهره‌بردار باز پس گرفته شده و نارضایتی وی را در پی دارد (مانند حمام شیخ بهائی در اصفهان^۳).^۴ لازم به ذکر است به دلیل فقدان فهرستی به روز از نفایس ملی این موضوع قابل تکرار است.^۵

■ **عدم توجه به بناهای در اختیار بخش عمومی و خصوصی:** بیش از ۹۰ درصد بناهای تاریخی - فرهنگی کشور در اختیار بخش عمومی و خصوصی است که صندوق تا به حال در رابطه با این بناها عملکردی نداشته است. همین مسئله موجب شده که مالکان برخی از بناهای تاریخی با کلنگی دانستن بنای خود آن را تخریب کنند یا رغبتی برای حفاظت و مرمت بنا نداشته باشند.^۶

۱. مستند به گزارش‌های ارسال شده در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره ۱۶۲۰۰/۱۰۷۴-۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۰.
 ۲. لازم به ذکر است که صندوق قبل از آخرین دستورالعمل تشکیل کمیته تشخیص نفایس و تعیین کاربری هم‌شان آثار غیر منقول، عضو کمیته تشخیص نفایس ملی در نظر گرفته شده بود که این تصمیم درستی نبود، چراکه عضویت صندوق در کمیته تشخیص نفایس ملی موجب تعارض منافع است (اگر صندوق عضو کمیته باشد بناهایی را واگذار می‌کند که مسئولیت نظارت بر (معیارهای) نفاست آن بناها را در اختیار خواهد داشت و این مصداق بارز تعارض منافع است).
 ۳. لازم به ذکر است، پس از اینکه نفاست حمام شیخ بهائی مشخص شد؛ این بنای تاریخی به حال خود رها شده و هم‌اکنون در شرایط نامناسبی قرار دارد. (مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۹/۱۸؛ صندوق احیا اسامی ۵۴ بنای آماده واگذاری را اعلام کرد، خبرگزاری جمهوری اسلامی، هشتم مهرماه ۱۳۹۸، کد خبر: ۸۳۴۹۷۵۰۲؛ به دنبال کاربری مناسب برای حمام شیخ بهائی هستیم، خبرگزاری ایمننا، یازدهم آبان‌ماه ۱۳۹۸، کد خبر: ۳۹۵۳۱۵).
 ۴. قاعدتاً بهره‌برداران این حوزه با مشاهده چنین ناهماهنگی‌هایی از سوی دستگاه‌های مسئول رغبتی برای سرمایه‌گذاری مجدد در حوزه میراث فرهنگی نخواهند داشت.
 ۵. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۰، مسئولین فعلی صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۱۵ و کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.
 ۶. مبتنی بر مصاحبه‌های صورت گرفته با کارشناسان سازمان برنامه و بودجه کشور در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۷ و ۱۴۰۲/۰۷/۱۷، کارشناسان دیوان محاسبات در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۰۸، مسئولین سابق صندوق در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۸ و کارشناسان حوزه میراث فرهنگی در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۰۳.
 مستند به گزارش‌های ارسال شده در پاسخ به نامه مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره ۱۶۲۰۰/۱۰۷۴-۸۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۰.

۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هدف اصلی شکل‌گیری صندوق و واگذاری بناهای تاریخی به این مؤسسه در سال‌های ابتدایی فعالیت صندوق، ایجاد الگویی نوین و متناسب با ظرفیت‌های داخلی بود تا از این مسیر، مرمت و احیا بناهای غیردولتی نیز رونق بگیرد. گزارش‌ها حاکی از آن است که صندوق در بازه زمانی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۱، فاقد عملکرد مورد انتظار مبتنی بر اهداف تعیین شده در اساسنامه بوده است. از مجموع ۱۶ بند وظایف محوله در ماده (۵) اساسنامه، ۱۰ بند عدم تحقق (حدود ۶۲ درصد)، ۵ بند تحقق مشروط (حدود ۳۲ درصد) و تنها ۱ بند محقق شده است (حدود ۶ درصد). لذا حدوداً ۹۴ درصد از وظایف مندرج در اساسنامه صندوق به شکل مشروط و یا بدون عملکرد باقی مانده است.

واگذاری ۱۴۶ بنا (حدود ۲۱ درصد) از تعداد کل ۷۴۶ بنا در اختیار صندوق و بهره‌برداری تنها ۴۶ بنا (حدود ۳۱ درصد) از تعداد ۱۴۶ بنا و گذار شده، لذا تمام ظرفیت صندوق برای این حوزه بالفعل نشده است.

از مجموع ۷ بند منابع مالی مندرج در ماده (۱۵)، تنها ۱ بند (معادل حدودی ۱۵ درصد) تحقق یافته که حاصل از واریز ماهانه‌ی اجاره ۴۶ بنا در حال بهره‌برداری است (بدون محاسبه‌ی اجاره قرارداد بنای سعدالسطنه قزوین که در اختیار سازمان نوسازی و بهسازی شهرداری قزوین است).

شواهد حاکی از آن است که استخدام افراد در صندوق هدفمند نیست. استخدام افراد مختلف با تخصص‌های نامربوط به فعالیت صندوق و تغییرات پی در پی در تعداد استخدامی‌ها بیانگر عملکرد سلیقه‌ای و بدون چارچوب است. مس‌ئله یادشده صندوق را به محلی برای مأمور شدن کارکنان این مؤسسه به دیگر قسمت‌های وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و بالعکس تبدیل کرده است.

وجود ظرفیت‌هایی که امکان تعارض میان صندوق با واحدهای مشابه در معاونت میراث‌فرهنگی وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی (همچون اداره کل حفظ و احیا بناها، محوطه‌ها و بافت‌های تاریخی و اداره‌های کل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان‌ها) را موجب می‌شود، به عدم پذیرش صندوق به‌عنوان هویتی مستقل در حوزه مرمت، احیا و بهره‌برداری دامن زده است.

تعارض صندوق با دستگاه‌های دیگر نیز روند مرمت و احیا را مختل کرده است. به‌عنوان مثال شهرداری‌ها در تعیین عوارض برای ایجاد سازه‌های سبک در کاربری، عوارض تغییر کاربری، هزینه اشتراک و ساخت پارکینگ برای بناهای تاریخی، مطالبات مجزایی دارند که فرایند مرمت و احیا را با مشکل روبه‌رو کرده است.

بررسی‌ها نشان داد که صندوق نسبت به بناهای بخش غیردولتی (عمومی و خصوصی) فاقد عملکرد است. به‌طوریکه فعالیت‌های این مؤسسه معطوف به بناهای تاریخی و فرهنگی در اختیار بخش دولتی بوده و هیچ‌گونه عملکردی نسبت به بناهای بخش غیردولتی گزارش نگردیده است.

در راستای قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶، توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و همچنین تکریم هنرمندان این حوزه‌ها به صندوق واگذار شده است که در این رابطه فاقد عملکرد است.

از دیگر مشکلات مهم صندوق عدم توجه به اساسنامه جدید است که در نتیجه آن ساختار سازمانی مطلوب هنوز مصوب نشده است. بنابراین اساسنامه‌ای وجود دارد که به دلایلی چون فقدان ساختار متناسب، معیار عمل مسئولین نیست و در قبال آن هم اقدامی صورت نگرفته است. عدم تهیه و تصویب آیین‌نامه‌های صندوق شامل انجام معاملات، تخصیص تنخواه و پرداخت حقوق و رفاهیات کارکنان موجب بروز مشکلات نظارتی و اجرایی شده است.

۵. پیشنهادها

۱. در راستای اصلاح عملکرد صندوق، پیشنهادهای ذیل مد نظر قرار گیرد:
 - به منظور نظارت پذیری، بر طرف‌سازی گلوگاه‌های اجرایی، شفاف‌سازی صورت‌های مالی و حمایت از کارکنان صندوق لازم است تا آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی، تنخواه‌گردان، پرداخت حقوق و رفاهیات کارکنان صندوق تدوین و به تصویب هیئت‌وزیران رسد.
 - به منظور نظم‌بخشی و برنامه‌دار کردن اقدامات آتی صندوق لازم است تا سند راهبردی اقدامات صندوق توسط هیئت‌امنا تهیه و به تصویب هیئت‌وزیران رسد. این سند بر مبنای معیارهای کمی و کیفی منطبق با اسناد بالادستی تدوین می‌گردد و به عنوان معیار سنجش فعالیت‌های صندوق امکان نظارت‌پذیری بر فعالیت‌های صندوق را فراهم می‌نماید.
 - در راستای رفع مشکل عدم عملکرد در قبال ظرفیت‌های مالی موضوع ماده (۱۵) اساسنامه صندوق، پیشنهاد می‌گردد کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی با قید فوریت جلسات کارگروهی مشترکی را با حضور وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی و سازمان اوقاف و امور خیریه برگزار نماید و بر اجرای اساسنامه مذکور نظارت نماید.
 - برای پیشبرد اهداف مالی و ایجاد تراز مالی مثبت در صندوق پیشنهاد می‌گردد که سرفصلی در سند راهبردی اقدامات صندوق با عنوان برنامه راهبردی صنایع دستی در نظر گرفته شود که با همکاری معاونت صنایع دستی وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و متخصصین این حوزه تدوین شود. این سند می‌تواند در راستای سند جامع مدیریت زنجیره صنایع دستی (موضوع بند الحاقی «۴» ماده (۸۳) قانون برنامه هفتم توسعه کشور) تهیه شود و صندوق را به عنوان یکی از بازیگران این حوزه دارای نقش نماید.
 - در راستای رفع مشکلات قراردادهای صندوق لازم است موضوع‌های انعقاد قرارداد با اشخاص حقیقی، شرایط فسخ قرارداد و شاخصه‌های کارشناسی همچون قیمت‌گذاری‌ها، تعیین زمان مرمت و اجاره‌بهای بناهای تاریخی در متن قرارداد سرمایه‌گذاری مرمت، احیا، نگهداری و واگذاری حق بهره‌برداری بنای تاریخی مورد بازبینی قرار گیرد. در این راستا پیشنهاد می‌شود با بهره‌گیری از نظرات خبرگان ضعف‌های موجود (مانند عدم تدقیق شرایط فسخ قرارداد) مرتفع گردد.
 - در راستای پیشبرد طرح‌های مرمت و احیا و همچنین حمایت از صنایع دستی و فرش دستباف ضرورت همکاری‌های بین‌بخشی و درون‌دستگاهی وجود دارد. پیشنهاد می‌گردد شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری نگاهت نهادی و تقسیم‌کار ذی‌نفعان و متولیان حوزه‌های فعالیت صندوق را مصوب و جهت تصویب به هیئت‌وزیران ارسال نماید تا موضوعات تعارض بین‌دستگاهی و موازی‌کاری از این طریق برطرف گردد.
 - در راستای رفع ابهام در مورد مرمت و احیای بناهای تاریخی نفیس در اختیار بخش‌های دولتی و غیردولتی، لازم است تالیحه اجرای اصل (۸۳) قانون اساسی تدوین و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارسال شود. ابعاد مختلف پیشنهادی این لایحه به شرح ذیل است:^۱
 - ارائه تعریف دقیقی از نفایس ملی و منحصر به فرد.
 - مشخص‌سازی دستگاه متولی تشخیص نفایس ملی و منحصر به فرد.
 - تعریف سازوکار مناسب برای تشخیص نفایس ملی و منحصر به فرد.
 - مشخص‌سازی تکلیف دولت در حفاظت از نفایس.
 - ارائه فهرست برای نفایس ملی و منحصر به فرد.
 - ایجاد ضوابط بهره‌برداری و حفاظت از نفایس ملی و منحصر به فرد.
 - ایجاد سازوکار شفافیت برای تشخیص نفایس ملی.
 - با توجه به عدم اجرای تبصره «۲» ماده (۳) قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶ با موضوع حمایت از آموزش‌های غیررسمی صنایع دستی و فرش دستباف، پیشنهاد می‌گردد مجلس شورای اسلامی نظارت بر اجرای صحیح این قانون را در دستور کار قرار دهد.
 - با توجه به عدم اجرای ماده ۸ قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶ با موضوع تأمین منابع مالی صندوق در جهت حمایت از صنایع دستی و تشویق و تکریم هنرمندان و فعالان حوزه‌های صنایع دستی و فرش دستباف پیشنهاد می‌گردد

۱. مبتنی بر گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان «الزامات تقنینی در اجرای اصل (۸۳) قانون اساسی» و با شماره مسلسل ۱۹۱۸۸.

مجلس شورای اسلامی نظارت بر اجرای این قانون را در دستور کار قرار دهد.

۲. در راستای اصلاح اساسنامه صندوق مبتنی بر بررسی‌های نظارتی، پیشنهادهای ذیل مطرح می‌گردد:

■ به منظور اولویت بخشی و جهت گیری صندوق به سمت احیای بناهای تحت تملک بخش غیردولتی پیشنهاد می‌گردد بند «۶» ماده (۵) اساسنامه به شرح ذیل اصلاح گردد:

«۶- تعیین و اعطای مجوز کاربری و بهره‌برداری مناسب از بناها و اماکن تاریخی و فرهنگی کشور با اولویت بخش غیردولتی و ارائه مشاوره‌های لازم در این راستا با رعایت موازین شرعی.»

■ در راستای بهره‌مندی حداکثری از ظرفیت‌های بین‌المللی در حمایت از توسعه ظرفیت‌های فنی و مهندسی در داخل کشور و صدور خدمات فنی و مهندسی به خارج از کشور (موضوع بند «۸» ماده (۵) اساسنامه صندوق) لازم است تا گزارش عملکرد دوره‌ای توسط صندوق ارائه شود. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود تبصره‌ای به بند «۸» ماده (۵) اساسنامه به شرح ذیل الحاق گردد:

«تبصره: صندوق مکلف است گزارش عملکرد این بند را به صورت شش ماه یکبار در اختیار هیئت امنای قرار دهد.»

■ به منظور رفع مشکل جریان سازی و شبکه سازی میان ذی‌نفعان حوزه مرمت و احیا پیشنهاد می‌شود این موضوع در قالب الحاق بند «۱۷» به ماده (۵) اساسنامه صندوق به شرح ذیل صورت گیرد:

«۱۷- شناسایی ذی‌نفعان حوزه‌های صنایع دستی، فرش دستباف و احیای بناهای تاریخی و شبکه‌سازی میان ذی‌نفعان.»

■ به منظور برطرف سازی مشکل ایجاد الگوی احیای بناهای تاریخی - فرهنگی در کشور و ارزشمند سازی موضوع مرمت به جای نوسازی، لازم است صندوق فعالیت‌های رسانه‌ای و تبلیغاتی را در رابطه با مرمت و احیای بناهای دولتی تحت اختیار خود در دستور کار قرار دهد. به همین منظور پیشنهاد می‌شود بند «۱۸» به ماده (۵) اساسنامه الحاق شود:

«۱۸- اطلاع رسانی، آموزش و تبلیغات رسانه‌ای به منظور تشویق مالکان بناهای تاریخی در حفظ و احیای اثر خود و ایجاد الگو در این زمینه از طریق همکاری با وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی و دیگر دستگاه‌های مربوطه.»

■ در راستای برطرف سازی تعارض منافع و جلوگیری از چند شغله شدن کارکنان صندوق به عنوان پیمانکار (اتحاد ناظر و مجری) پیشنهاد می‌شود بند «۱۵» به ماده (۱۰) اساسنامه در مورد حدود وظایف و اختیارات هیئت مدیره به شرح ذیل الحاق گردد:

«۱۵- برخورد فضایی و قانونی با افراد دارای تعارض منافع در صندوق.»

■ در راستای ایجاد فضای رقابتی در مزایده‌ها و مناقصه‌ها و رفع چالش‌های این حوزه و با تأکید بر بند «۱۶» ماده (۱۰) اساسنامه که در مورد برگزاری مزایده‌ها و مناقصه‌ها است، ماده واحده زیر با دو تبصره در جهت حمایت از فضای رقابتی برای واگذاری بناهای تاریخی - فرهنگی ارائه می‌گردد:

«ماده واحده- صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی مکلف است تا برگزاری مزایده‌ها و مناقصه‌ها را در فضایی کاملاً رقابتی و شفاف با اعلان عمومی قبلی در مورد هر مزایده یا مناقصه و با در اختیار قرار دادن تمامی اطلاعات به صورت برخط صورت دهد.»

«تبصره ۱-» تأییدیه برگزاری مزایده‌ها و مناقصه‌ها منوط به حضور یک نفر بازرس از سازمان حسابرسی کل کشور، دو خبرنگار حوزه میراث فرهنگی، نمایش برخط جلسه و تهیه مشروح مذاکرات به عنوان ضمیمه صورت جلسه مزایده یا مناقصه است. صندوق مکلف است تا نتیجه هر مزایده و مناقصه را به انضمام مشروح مذاکرات برای کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی و سازمان برنامه و بودجه ارسال نماید.»

«تبصره ۲-» چنانچه مشخص شود که مزایده و یا مناقصه در خارج از این چارچوب برگزار شده است بالاترین مقام مسئول و کلیه کارمندان مرتبط با برگزاری مزایده یا مناقصه حسب نظر قاضی محکوم به پرداخت جزای نقدی ۲۰۰۰ میلیون ریال تا ۱۰ میلیارد ریال خواهد شد که پس از گردش در خزانه به صورت ۱۰۰ درصد در جهت مرمت و احیای بناهای تاریخی - فرهنگی در اختیار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی قرار گیرد. در صورت ارتکاب مجدد به حداکثر جزای نقدی و محرومیت سه ساله از مناصب دولتی محکوم خواهند شد.»

۳. در راستای رفع مسائل اجرایی صندوق، پیشنهادهای تقنینی ذیل قابل بررسی است:

■ در راستای رفع تعارض با سایر دستگاه‌ها خصوصاً شهرداری‌ها، پیشنهاد می‌گردد ماده (۱۲) قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی - مصوب ۱۳۹۸ - از طریق لایحه^۲ به شرح ذیل اصلاح گردد و تبصره‌ای به آن الحاق شود:

«هرگونه مرمت، احیا، تعمیرات اساسی، تغییر کاربری هم‌شأن بنا، احداث الحاقات جدید و بهره‌برداری از املاک تاریخی - فرهنگی ثبت شده و یا املاک واجد ارزش‌های تاریخی - فرهنگی موضوع این قانون در صورت استقرار فعالیت‌های مطابق با ضوابط میراث فرهنگی، از هزینه‌های مربوط به مرمت، احیا، تغییر کاربری هم‌شأن بنا، بازسازی و بهره‌برداری اعم از همه عوارض شهرداری و خرید انشعابات و مالیات بر درآمد معاف خواهند بود.»

«تبصره: هر یک از فرآیندهای فوق پس از بررسی‌های کارشناسی توسط کارشناس رسمی دادگستری معرفی شده توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مورد اقدام قرار می‌گیرد و هرگونه آسیب مستلزم پرداخت دو تا چهار برابر خسارت از سوی بهره‌بردار است که پس از گردش در خزانه به صورت ۱۰۰ درصدی با هدف برطرف‌سازی آسیب‌های وارده به بنای فوق توسط وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی هزینه خواهد شد.»

■ در راستای حفاظت از میراث فرهنگی کشور و جلوگیری از ترک فعل‌های دستگاه‌ها در این حوزه لازم است تا تبصره ذیل به ماده (۱۳) قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی - فرهنگی - مصوب ۱۳۹۸ - الحاق گردد:

«تبصره - چنانچه هر یک از دستگاه‌های اجرایی ۲ سال پس از ابلاغ این قانون، اقدامات لازم به منظور مرمت و احیای بناهای تاریخی در اختیار خود را انجام ندهند، بناهای تحت تملکشان به درخواست وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و دریافت مصوبه از هیئت وزیران در صورت غیر نفیس بودن به منظور بهره‌برداری در اختیار صندوق قرار خواهد گرفت. صندوق مکلف است سالانه گزارش اقدامات مرمت، احیا و بهره‌برداری از این بناها را به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارسال نماید.»

۴. در راستای رفع ایجاد خلاقیت و تحول در فعالیت‌های صندوق، پیشنهادها ذیل ارائه می‌گردد:

■ در راستای رفع مشکل کاربردی سازی طرح‌های بهره‌برداری بناهای تاریخی لازم است تا شورای فنی صندوق با به‌کارگیری افراد متخصص؛ ظرفیت‌سنجی بناها، ارائه ضوابط دقیق واگذاری و تعیین کاربری (های) هم‌شأن اثر را مبتنی بر اطلاعات دقیق بناهای تاریخی و فرهنگی کشور احصا نموده و سپس در اختیار سرمایه‌گذاران قرار دهد. لذا هر بنای تاریخی با توجه به ماهیت خود دارای ضوابط انحصاری خواهد بود.

■ به منظور رفع مشکل عدم جذابیت شیوه‌های واگذاری صندوق مطابق با ماده (۵) اساسنامه توصیه می‌شود که ارائه تسهیلات و مشوق‌هایی همچون اعطای وام‌های کم‌بهره از طریق تعامل با مؤسسات مالی، معافیت‌های مالیاتی، معافیت از عوارض (از طریق رفع تعارضات بین بخشی با شهرداری‌ها و دیگر دستگاه‌ها) و... در دستور کار قرار گیرد تا جذابیت و فرصت لازم برای ورود سرمایه‌گذاران به حوزه مرمت و احیا میسر شود.

■ در راستای بند «۱۳» ماده (۵) اساسنامه صندوق با موضوع عضویت در سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی مرتبط، پیشنهاد می‌شود ظرفیت‌های جهانی ذیل برای عضویت و تعاملات بین‌المللی صندوق مورد استفاده قرار گیرد:

■ شورای بین‌المللی بناها و محوطه‌های تاریخی (ICOMOS) که تولید و تدوین منشورهای بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی و تدوین اسناد ملی حفاظت و احیا در سطح کشورهای مختلف جهان را در دست دارد.^۴

■ صندوق جهانی بناهای تاریخی (WMF^۵) که یک سازمان غیرانتفاعی و خصوصی است و در سطح بین‌المللی، مرمت و حفاظت از آثار تاریخی جهانی را بر عهده دارد.

■ ایکروم (ICCROM)^۶ که افزایش آگاهی عمومی نسبت به موارد تاریخی را در دستور کار قرار داده است.^۷

۱. هرگونه مرمت، احیاء، تعمیرات اساسی و بهره‌برداری از املاک تاریخی - فرهنگی ثبت شده و یا املاک واجد ارزشهای تاریخی - فرهنگی موضوع این قانون در صورت استقرار فعالیت‌های مطابق با ضوابط میراث فرهنگی، از هزینه‌های مربوط به تغییر کاربری، مرمت و بازسازی معاف می‌باشند.

۲. به دلیل بار مالی.

۳. دستگاه‌های اجرایی و نهادها مکلفند هزینه‌های مربوط به پژوهش، حفاظت و مرمت آثار منقول و غیرمنقول ثبت شده در فهرست آثار ملی و آثار واجد ارزش تاریخی و فرهنگی و فهرست‌های ذی‌ربط مربوط به آثار در اختیار و یا در حیطه موضوع تخصصی همان دستگاه راز محل اعتبارات خود تأمین کنند. این اعتبارات در چهار چوب ضوابط قانونی سازمان هزینه می‌شود.

4. <https://www.icomos.org>

5. World Monuments Fund

۶. مرکز بین‌المللی مطالعه، حفاظت و مرمت آثار تاریخی فرهنگی است که با هدف حفاظت از میراث فرهنگی جهان از طریق آموزش، اطلاع‌رسانی، پژوهش، همکاری و برنامه‌های حمایتی و افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهمیت و ظرافت موارد میراث فرهنگی تأسیس شده است.

۷. همچنین مطالعه تطبیقی کشورهای پیشرو در حوزه مرمت و احیای نیز مؤثر بوده و از بین این کشورها می‌توان به کشور اسپانیا با پروژه بازسازی بافت تاریخی پنسیکولا اشاره کرد.

۱. سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، ابلاغیه ۱۳/۰۸/۱۳۸۲.
 ۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۵۸/۰۱/۱۲.
 ۳. قانون ضوابط پرداخت کمک و یا اعانه به افراد و مؤسسات غیر دولتی موضوع ماده (۷۱) قانون محاسبات عمومی کشور، مصوب ۱۳۷۸/۰۸/۱۷.
 ۴. قانون محاسبات عمومی کشور، مصوب ۱۳۶۶/۰۶/۰۱.
 ۵. اساسنامه صندوق توسعه صنایع دستی و فرش دستباف و احیا و بهره‌برداری از اماکن تاریخی و فرهنگی، مصوب ۱۴۰۱/۰۴/۰۷.
 ۶. قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی، مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۰۶.
 ۷. شفیعا، سعید. (۱۴۰۲). الزامات تقنین در اجرای اصل (۸۳) قانون اساسی. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. شماره مسلسل: ۱۹۱۸۸.
8. World Monuments Fund, Annual Report 2010, www.wmf.org.
9. World Monuments Fund, World Monuments Watch 2022, www.wmf.org.
۱۰. قانون حمایت از مرمت و احیای بافت‌های تاریخی فرهنگی، مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۱۹.
 ۱۱. قانون شهرداری، مصوب ۱۳۳۴/۰۴/۱۱.

گزیده سیاستی

بررسی عملکرد صندوق نشان می‌دهد که حدوداً ۹۴ درصد از وظایف در اساسنامه محقق نشده یا به صورت مشروط محقق شده و ۸۵ درصد از ظرفیت‌های درآمدزایی آن محقق نشده است. مواردی چون عدم جریان سازی میان ذی‌نفعان، عدم تصویب ساختار سازمانی متناسب با اساسنامه، فقدان سند راهبردی، وجود تعارض با دستگاه‌های ذی‌نفع، عدم توجه به بناهای در اختیار بخش خصوصی و.. دلایل این وضعیت است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir